

A gyógyturizmusban érintett települések Magyarországon

Tartalom

Bevezetés	2
Összefoglalás	3
Gyógyvizek, gyógyhelyek Magyarországon	4
A gyógyturizmus által érintett települések általános jellemzői	7
Demográfia.....	7
Lakások	9
Vállalkozások a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátásban.....	10
Kiskereskedelem, vendéglátás.....	12
Kereskedelmi és egyéb szálláshelyek.....	14
A kereskedelmi szálláshelyek kapacitása	14
A kereskedelmi szálláshelyek forgalma, összetétele	16
Szállodák és panziók	19
Egyéb szálláshelyek	20

Táblázatok

Módszertan

Megjegyzések

Jelmagyarázat

További információk, adatok (linkek)

Bevezetés

Hazánk világviszonylatban is jelentős termálvíz-készlettel és kedvező geotermikus adottságokkal bír. A magyar vizek előnye, hogy ásványianyag-tartalmuk és hőmérsékletük egyaránt magas. Magyarország több mint 2000 éves múltra visszatekintő fürdő-kultúrával rendelkezik. Már az ókori rómaiak is felfedezték és használták ezeket a gyógyforrásokat, de a fürdőélet aranykorát a XIX. században élte, amikor már 30 első osztályú fürdőhely volt az országban és a gyógyfürdőzéssel kapcsolatos tudományos kutatások is megindultak. Később a XX. század közepén a szénhidrogén-kutatások geológiai feltárásának eredményeként felszínre törtek termális ásványvizeink, melynek következtében hazánk egészség-turizmusa jelentősen fellendült.

A Magyarországon működő évszázados, illetve több évtizedes múltra visszatekintő fürdőhelyek mellett az ezredfordulón európai uniós források felhasználásával számos településen fektetettek be a gyógyturizmusba. Mindehhez a szálláskapacitás bővítése is párosult, ami a fogyasztói szokások változásával, a külföldiek érdeklődésének növekedésével, a hazai turizmust kedvezően befolyásoló cafetéria rendszer keretében a munkavállalók számára nyújtott juttatások hatására élénkülő forgalommal együtt emelkedő látogatottságot eredményezett.

2012-ben 137 olyan település volt Magyarországon, amely valamilyen formában érintett volt a gyógyturizmusban. A látogatók számára jelentős vonzerőt jelentenek, melyet jól jelez, hogy a hazai turizmus döntő része e településeken realizálódik, s forgalmuk a vizsgált 2001 és 2012 közötti időszakban a gazdasági válság hatásait leszámítva folyamatosan növekedett.

Kiadványunkban a gyógyturizmusban érintett települések jellemzőit, turisztikai adottságait, vendégforgalmuk legfontosabb tulajdonságait, és annak alakulását mutatjuk be.

Összefoglalás

- 2012-ben 137 gyógyturizmusban érintett település volt Magyarországon. Földrajzi elhelyezkedésük változatos, minden megyében megtalálhatók, legtöbbjük azonban a Tiszától keletre fekvő területeken helyezkedik el. Kiemelkedő szerepüket jelzi, hogy a vendégéjszakák száma alapján a magyarországi turizmus döntő része e településekhez kötődik.
- A települések nem mindegyikének egyedüli vonzereje a gyógy- vagy termálvíz, gyógyfürdő elérhetősége – közülük számos más természeti, kulturális, építészeti attrakciókkal is rendelkezik –, de látogatottságukat kétségkívül jelentősen befolyásolja.
- Az ország népességének közel fele olyan településen él, amely érintett a gyógyturizmusban.
- A kereskedelmi szálláshelyek férőhelyeinek 61%-a a vizsgált települések valamelyikén található, a szállodákat illetően részesedésük kimagasló, 79%.
- A kapacitáshoz igazodva a kereskedelmi szálláshelyek forgalma a gyógyturizmusban érintett településeken koncentrálódik, a külföldiek által lefoglalt vendégéjszakák 90%-a, a belföldiek 68%-a itt realizálódott.
- A gyógyturizmusban érintett településeken a kereskedelmi szálláshelyeken eltöltött vendégéjszakák 59%-át külföldi vendégek foglalták le, akik elsősorban német nyelvterületről – Ausztriából és Németországból – valamint a szomszédos országokból érkeztek. A főváros révén az Egyesült Királyságból, Olaszországból, Spanyolországból, az Egyesült Államokból ide látogatók, valamint a Sármelléki repülőtér által nyújtott közlekedési kapcsolat eredményeként Oroszországból érkezők száma is jelentős. Budapesttől eltekintve – melynek külföldi forgalma sokszínű – az osztrák, a német, a cseh és az orosz vendégek a nyugat-dunántúli és a Balaton környéki, a lengyel, a román és a szlovák turisták pedig a földrajzilag közelebb fekvő tiszántúli és észak-magyarországi településeket részesítik előnyben, ami alapvetően meghatározza a vizsgált településkörön belül megfigyelhető különbségeket.
- Az egyéb szállásadás szerepe a gyógyturisztikai településeken kisebb az átlagosnál, országos súlyuk ennek ellenére e tekintetben is magas, a férőhelyek alapján 41%, a vendégéjszakákat tekintve 50%. E szálláshelyeket elsősorban belföldről keresik fel, látogatottságuk e körben jelentősen növekedett, miközben a külföldiek egyre inkább a kereskedelmi szálláshelyek felé orientálódnak.
- A gyógyturizmusban érintett települések között is jelentősek a különbségek. Vendégforgalmuk alakulásában alapvetően tíz város szerepe a meghatározó. Az eltéréseket a hagyományokkal rendelkező fürdőhelyek, a Balaton, valamint a nagyobb tavak elérhetősége is befolyásolja.
- A tíz leglátogatottabb gyógyturizmusban érintett település a kereskedelmi és a magán szálláshelyeken eltöltött vendégéjszakák együttes száma alapján sorrendben: Budapest, Hévíz, Hajdúszoboszló, Siófok, Bük, Balatonfüred, Sárvár, Zalakaros, Sopron és Győr.

Gyógyvizek, gyógyhelyek Magyarországon

Magyarország nemzetközi összehasonlításban is igen jelentős termálvíz-készlettel és rendkívül kedvező geotermikus adottságokkal rendelkezik. Japán, Izland, Olaszország és Franciaország után a világ ötödik legjelentősebb országának számítunk e téren. A magyar vizek előnye az előbb említettekkel szemben abban rejlik, hogy ásványianyag-tartalmuk és hőmérsékletük is egyaránt magas. Annak ellenére, hogy hőmérsékletük nem állandó, ingadozásuk nem haladja meg a 2–5%-ot.

Az ország területének négyötöde alatt 30°C-nál magasabb hőfokú víz található, amely közel 1300 termálforrást táplál, s ezek háromnegyede az Alföldön fordul elő. Hazánkban a geotermikus gradiens a világátlag másfélszerese, azaz a felszíntől a mélység felé haladva a hőmérséklet 100 méterenként – a 3°C-os földi átlagtól eltérően – 5°C-kal emelkedik. Ennek hátterében két földtani adottság áll: egyrészt a Magyarországot magába foglaló Pannon-medencében a földkéreg vékonyabb a világátlagnál (mindössze 24–27 km vastagságú, míg az átlagos kéregvastagság 30–35 km), így a magma a felszínhez sokkal közelebb helyezkedik el, illetve a medencét nagy vastagságban üledékek töltik ki, amelyek jó vízvezető-képességgel rendelkeznek, ezáltal a bennük tárolt, illetve áramló víz a földi hőt közvetíteni tudja. E kedvező adottságok következtében a térség átlagos hőáramsűrűsége magasabb, mint az azt övező hegységeké, így jelentős geotermikus energia kinyerésére van lehetőség.

A geotermikus gradiens az Alföldön és a Dél-Dunántúlon az átlagnál magasabb, a hegyvidéki területeken és a Kisalföldön alacsonyabb. A hazai termálkarszt gyógyvizek tehát az ún. mezozoos karbonátos középhegységi zóna peremvidékein, illetve a Dunántúl mélységi karszt területein fordulnak elő.

Magyarországon a 30°C feletti hőmérsékletű vizeket nevezzük termálvíznek. Az ásvány- és gyógyvizeinket összetételük és gyógyászati alkalmazhatóságuk szempontjából csoportosíthatjuk, így megkülönböztetünk hévizet, gyógyvizet és ásványvizet. A héviz 35°C-nál magasabb hőmérsékletű rétegvíz, mely nagy mennyiségű ásványi anyagot és kémiai elemet is magában foglal. A gyógyvíz hőmérsékleti értéktől függetlenül minden olyan természetes rétegvíz, amelyben a gyógyhatású elem eléri az elfogadott határértéket, és az arra illetékes hatóságok azt gyógyvízzé minősítik. Az ásványvíz pedig olyan rétegvíz, mely oldott állapotban sok ásványi anyagot és kémiai elemet is tartalmaz.

Gyógyhatással rendelkező vizeink vízkémiai összetételükben eltérnek egymástól, így számos egészségügyi panaszra nyújtanak enyhülést. Elsősorban mozgásszervi megbetegedések gyógyítására, valamint a rehabilitáció területén alkalmazzák (pl.: Harkány, Zalakaros, Visegrád). Ezek mellett szív- és érrendszeri, légzőszervi megbetegedésekre, anyagcserezavarokra, bőr, vese és idegrendszeri problémák enyhítésére is gyógyírt nyújthatnak. A fürdőkezelések mellett a gyógyvizek hasznosításának másik jelentős módja az ivókúra, továbbá megemlítendő még a víz felületén párolgó gőzök és gázok belélegzésének és az iszappakolások jótékony hatásainak alkalmazása is.

1. tábla

Természetes gyógytényezők és gyógyfürdők hazánk régióiban, 2013*

Régió	Gyógyvíz	Gyógyfürdő	Gyógybarlang	Gyógyiszap	Gyógygáz	Gyógyhely (minősített)
Közép-Magyarország	30	15	1	–	–	–
Közép-Dunántúl	8	3	1	–	–	1
Nyugat-Dunántúl	44	11	–	1	–	5
Dél-Dunántúl	26	12	1	–	–	1
Észak-Magyarország	21	8	2	–	1	4
Észak-Alföld	67	15	–	2	–	2
Dél-Alföld	42	13	–	1	–	1
Ország összesen	238	77	5	4	1	14

*Forrás: Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálat Közegészségügyi Főosztály természetes gyógytényezőkkel kapcsolatos nyilvántartásai. Egy településen több gyógyforrás is szerepelhet.

Országunk világszerte ismert gyógyvizeiről, melyek igen jelentős turisztikai szereppel bírnak. Összesen 137 gyógyturizmus által érintett településünk van, közülük 14 gyógyhely minősítésű, úgy mint Balatonfüred, Bük, Debrecen, Eger, Gyöngyös (Kékestető), Gyula, Hajdúszoboszló, Harkány, Hévíz, Miskolc (Lillafüred), Parádsárvár, Sopron (Balf) és Zalakaros. A minősített fürdőink száma 77, továbbá 30 gyógy- és 113 wellness-szállót tartanak nyilván. Ezek mellett öt település turizmusát jelentősen meghatározza a területén fekvő gyógybarlang és további négy helyen fordul elő gyógyiszap. Hazánk egyetlen gyógygázfürdője pedig Mátraderecsken található.

Magyarország több mint 2000 éves múltra visszatekintő fürdőkultúrával rendelkezik. Már az ókori rómaiak is felfedezték és használták ezeket a gyógyforrásokat, de a magyar fürdőélet aranykorát a XIX. században élte, amikor már 30 első osztályú fürdőhely volt az országban és a gyógyfürdőzéssel kapcsolatos tudományos kutatások is megindultak. Később a XX. század közepén a szénhidrogén-kutatások geológiai feltárásának eredményeként felszínre törtek termális ásványvizeink, melynek következtében hazánk egészségturizmusa jelentősen fellendült.

Az egyik legrégebbi múlttal rendelkező gyógyhelyünknek Hévíz tekinthető, hiszen az itteni tó, a Balatonnal egyidejűleg 22 ezer évvel ezelőtt keletkezett. Kedvező hatását már az ókorban a rómaiak is élvezték, de mostani arculatát 1795-ben kapta, amikor Festetics György fürdőházat építtetett a tóra. Azóta a város nemcsak a magyarországi, hanem az európai turizmus egyik legkedveltebb fürdővárosává nőtte ki magát, ugyanis a település évek óta hazánk egyik leglátogatottabb gyógyfürdőjének számít a külföldi turisták körében is. 2012-ben a minősített gyógyhelyek népszerűsége szerinti rangsorban Hévíz állt az első helyen az előző évhez hasonlóan. Szintén évszázadok óta kedvelt fürdőhely Balatonfüred, hiszen vizét már 1722-ben gyógyvízzé nyilvánították, s az 1700-as évek végén pedig megkapta a gyógyfürdői rangot. 1971 óta országosan kiemelt minőségű gyógyhely. A város szénsavas forrásai szintén ismertek voltak már az ókorban, s jelenleg is igen közkedvelt gyógyhely, különösen a belföldi turisták körében. Az észak-alföldi régió kiemelt gyógyhely minőségű településének számító Hajdúszoboszlót gyógyvize a térség egyik legfontosabb turisztikai vonzerejévé tette. 1925-ben szénhidrogén-kutatások következtében felszínre tört a térség alatti termásvíz, s a gyógyvízben rejlő lehetőségeket felismerve erre építették a település felemelkedését. 1927 óta működik a hajdúszoboszlói fürdő, mely az 1990-es években minősített gyógyhely rangot kapott. Szintén a hagyományos magyar fürdők közé sorolható a dél-alföldi régióban fekvő Gyula. 1969-ben nyilvánították gyógyvízzé a 72°C-os alkáli-hidrokarbonátos vizét, 1984-ben pedig gyógyhellyé minősítették. Harkány szintén hosszú – 200 éves – múltra visszatekintő fürdőhely, mely már az 1950-es években, az országban másodikként kapta meg a kiemelt gyógyhely minősítést. 2012-ben Sárvárt is felvették a kiemelt gyógyhelyek közé, s az elmúlt évben az ország harmadik legnépszerűbb minősített gyógyhelyének számított.

A Széchenyi Terv turizmusfejlesztési programja hazánk Európai Unió csatlakozása előtt a legjelentősebb forrása volt az idegenforgalmi – ezen belül is a gyógyturisztikai – fejlesztések elősegítésének. 2004. május 1-jétől azonban szerepe csökkent, mivel az uniós források jelentősebb mértékű anyagi segítséget nyújtottak. Ennek köszönhetően a klasszikus múlttal rendelkező fürdőhelyek mellett egyre több településen létesítettek termálfürdőket az elmúlt két évtizedben, ugyanis felerősödött az emberekben az egészséges életvitel, az egészség megőrzése iránti vágy. Fürdőhelyeink a hazai vendégek mellett a külföldiek körében is nagy népszerűségnek örvendenek. A magyar egészségturizmus egyik előnye a több száz éves múltra visszatekintő fürdőkultúrája, illetve a gyógyfürdők nemzetközi elismertsége, híre, továbbá a hazai egészségturisztikai szereplők versenyképességét növeli a többi európai országgal szembeni árelőnye.

A természetes gyógytényezők hasznosítására hazánkban több turisztikai klaszter is létrejött. Elsőként 2001-ben a Nyugat-dunántúli Régió és a Balatoni Régió 28 fejlesztésben és turisztikai szolgáltatásban meghatározó gyógy- és termálturisztikai vállalkozása és szervezete megalapította a Pannon Termál Klasztert, amely Kelet-Közép-Európa első turisztikai klaszterének számított. Elsődleges célja új termál- és gyógyturisztikai kapcsolatok kialakításának elősegítése, melynek földrajzi elhelyezkedés alapján működési területét Győr-Moson-Sopron, Vas, Zala és Veszprém

A gyógyturizmusban érintett települések Magyarországon

megye teszi ki. 2004-ben hozták létre a Dél-Alföldi Termálkasztert, egy évre rá pedig az Észak-Alföldi Termálkasztert azzal a céllal, hogy támogassák a térség termál- és gyógyidegenforgalmának fejlődését. Hazánk negyedik turisztikai klaszterének számító Dél-Dunántúli Gyógy- és Termálkaszter azzal a szándékkal alakult meg 2010-ben Európai Unió támogatással, hogy összefogja a régió gyógy- és termálfürdőit, növelje a látogatószámot, valamint szakmai munkájával segítse tagjait. Hazánk legfiatalabb klaszterének az Észak-Magyarországi Gyógyturisztikai Klaszter számít, melyet 2012-ben hoztak létre a térség gyógy- és egészségturisztikai vertikumba tartozó vállalkozásainak, szervezeteink, intézményeinek összefogása céljából. A klasztert alapító vállalkozások az egészségturizmus meghatározó szereplői, melyek a megalakulásuk óta számos eredményt értek el a gyógy- és termálturizmus fejlesztésében.

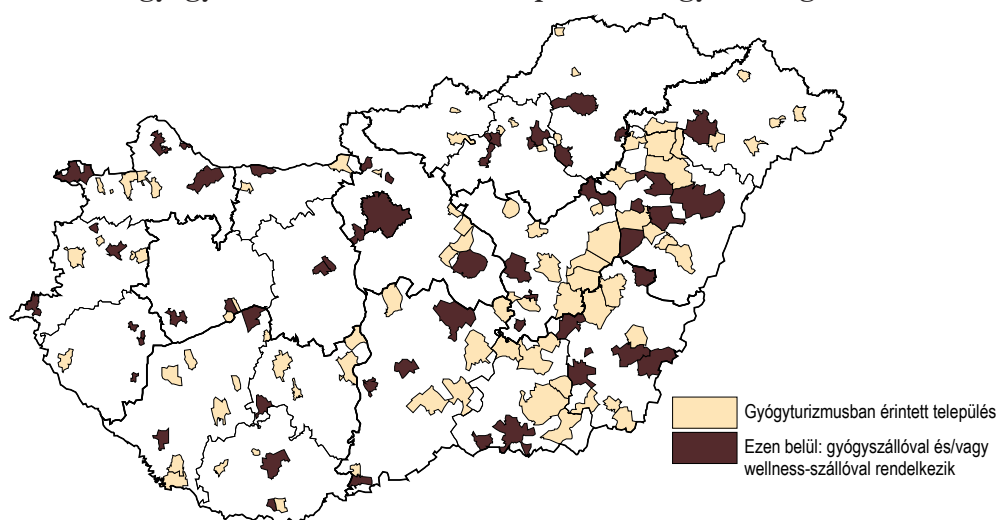
A gyógyturizmus által érintett települések általános jellemzői

Demográfia

A gyógyturizmusban összesen 137 település¹ érintett az országban, azaz e helységek rendelkeznek különböző hasznosítású gyógyvízzel. A települések legtöbbször a Tiszától keletre, Hajdú-Bihar, Jász-Nagykun-Szolnok, Békés megyében, valamint Bács-Kiskunban található, együttes számuk 49 volt. A gyógyvízzel rendelkező helységek döntő része (101) város, ami funkcionális szerepükből, illetve részben a turizmus nyújtotta gazdasági lehetőségek kihasználása révén megvalósult fejlődésükből ered. A települések közül 55 rendelkezik gyógyszállóval és/vagy wellness-szállóval, ami turisztikai vonzerejük, látogatottságuk szempontjából kiemelt fontosságú. Területi előfordulásuk kiegyenlítettebb, az ország minden régiójában és egy kivétellel mindegyik megyéjében megtalálhatók.

1. ábra

A gyógyturizmus által érintett települések Magyarországon

A 2011. évi népszámlálás adatai alapján a vizsgált településeken összesen 4,6 millió személy élt (a főváros nélkül számítva 2,8 millió), azaz az ország népességének 46%-a (Budapest nélkül 34%-a) közvetve vagy közvetlenül érintett a gyógyturizmusban.

Városi rangjukból következően a gyógyturisztikai települések összességében az átlagosnál nagyobb népességűek. A fővárost leszámítva az itt élők több mint fele legalább 50 ezer fős városokban lakott (a települések számát tekintve e kategória hányada elérte a 10%-ot, miközben az ország összes helysége között kevesebb mint egy százalékot képviselt). Ugyanakkor miközben általánosságban a lakosság legnagyobb hányada a másfél ezer főnél kisebb településeken élt, a gyógyturisztikai lehetőségeket kínálóik között az e kategóriát képező települések népességének súlya nem érte el az egy százalékot sem.

A népesség nagyságával összefüggésben a gyógyturizmusban érintett települések jóval sűrűbben lakottak az átlagosnál. A vizsgált városokban és községekben együttesen egy km²-en átlagosan 290 személy élt, miközben a mutató értéke országosan 107 fő volt. Az egy-egy településen élők lélekszámát a turisztikai attrakciók függvényében oda látogatók létszáma is növeli, ami az idények közötti relatíve kiegyenlítettebb forgalom ellenére a nyári hónapokban jelentősebb.

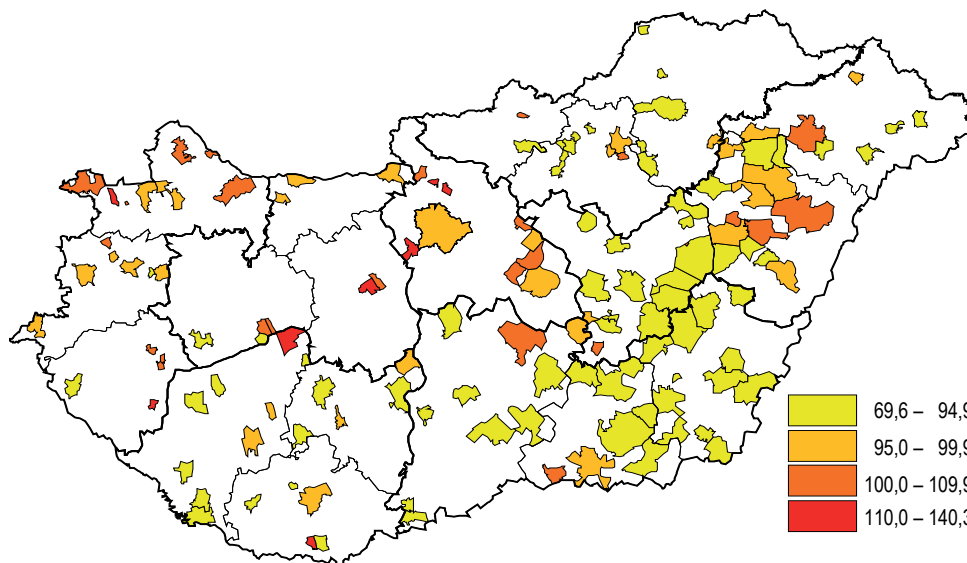
¹A települések kiválasztása a közigazgatási és igazságügyi miniszter 31/2011. (X. 24.) KIM rendelete a területi számjelrendszerről 1. számú mellékletében meghatározott gyógyturizmus kódjának nomenklatúrája alapján történt.

A gyógyturizmusban érintett települések Magyarországon

A vizsgált települések népessége a két utolsó népszámlálás időpontja között az országoshoz hasonló mértékben, 2,9%-kal csökkent, közülük azonban 33 helyütt többen éltek a 2011. évi census idején, mint egy évtizeddel korábban, sőt nyolc esetében a változás mértéke meghaladta a 10%-ot (melyet a turizmus fellendülése jelentősen befolyásolt). A Pest megyei Leányfalu, a Zalai Zalakaros és a Baranyai Harkány lélekszáma kiemelkedő mértékben, sorrendben 40, 31 és 21%-kal nőtt tíz esztendő alatt.

2. ábra

A népesség számának változása 2001 és 2011 között a gyógyturizmus által érintett településeken (százalék)

A népesség nagyságának alakulását a gyógyturizmusban érintett településeket illetően is alapvetően a vándorlás befolyásolja. (Az elveszületések száma 2001–2011 közötti időszakban ugyanis mindössze nyolc helyütt haladta meg a halálozásokét, melyek egy kivételével az észak-magyarországi régióban találhatóak.) A pozitív vándorlási egyenleget felmutató települések gyakrabban fordulnak elő Közép-Magyarországon, valamint a Dunától nyugatra fekvő régiókban, mint az ország keleti térségeiben. Mindez az általánosságban megfigyelhető területi különbségeket jelzi.

A beköltözők a gyógyturizmusban érintett települések kevesebb mint negyedében tudták ellensúlyozni a természetes fogyásból eredő népességsökkenést. E tekintetben is az ország középső és dunántúli térségei – ezen belül különösen a nyugat-dunántúli régió – helyzete a kedvezőbb. A vizsgált településeken letelepedők életkora, s így feltételezhető motivációja elsősorban a lélekszám alapján mutat különbséget. A kisebb népességű településekre az átlagosnál számottevően nagyobb arányban költöznek időskorúak, akik számára – az aktív korúakkal összehasonlítva – a gyógyturizmus nyújtotta attrakciók jelentősebb vonzerőt jelenthetnek. Mindezek hatására az életkor szerinti összetételben is jóval nagyobb a 60 évesek és idősebbek aránya, pl. Berekfürdön, Hévízen és Visegrádon a 2011. évi népszámlálás idején a lakosság mintegy harmada tartozott az időskorúak közé.

Az országostól markáns eltérést nem jelző népmozgalmi folyamatok következtében a lakosság korösszetétele a gyógyturizmusban érintett települések összességét illetően kismértékű különbséget mutat, ami azonban mégis idősebb korszerkezetre utal. A gyermekkorúak (0–14 évesek) hányada 13%-ot tett ki, ami 1,2 százalékponttal kisebb az országosnál. Ugyanakkor a munkaerőpiaci szempontból legaktívabb 15–59 évesek (63%), valamint az ennél idősebbek (24%) hányada 0,5, illetve 0,7 százalékponttal magasabb annál. Az egyes települések között jelentős a szóródás. A gyermekkorúak hányada a vizsgált települések több mint harmadában kisebb az átlagosnál, sőt a

Heves megyei Bükkszéken és Parádsasváron, valamint a Vasi Mesteriben még a 10%-ot sem érte el, ezzel szemben a Nógrádi Sóshartyánban, valamint a Szabolcs-Szatmár-Beregi Tiszavasváriban a 20%-ot is meghaladta.

Az idősebb korszakokból következően a vizsgált települések döntő részén az átlagosnál nagyobb az időskorúak hányada. 12 helyen kifejezetten magas – 30% feletti – a 60 évesek és idősebbek aránya, közülük négy település Heves, kettő pedig Jász-Nagykun-Szolnok megyében található (Bükkszéken és Parádsasváron a lakosság közel fele, illetve több mint négytizede tartozott az időskorúak közé). A népesség öregedését ezeken a helyeken a vándorlási folyamat is erősítette, a fiatalabb korúak elköltöztetésével, illetve az idősek nagyobb számban történő letelepedésével.

A gyógyturizmusban érintett településeken élők munkaerőpiaci helyzete összességében kedvezőbb az átlagosnál, ami a munkaképes korúakat illetően még inkább szembetűnő. A 2011. évi népszámlálás adatai alapján a gazdaságilag aktívak teljes népességhez viszonyított aránya 47%-ot tett ki, ami 1,9 százalékponttal magasabb az ország összes településére jellemzőnél. E mutató az átlagosnál magasabb foglalkoztatási és alacsonyabb munkanélküliségi ráta alapján alakult ki. A gyógyturizmusban érintett településeken élők elhelyezkedési lehetőségeit nem csupán a gyógyturizmus gazdasági szerepe befolyásolja, azonban szembetűnő, hogy a szálláshelyek látogatottsága alapján felállított rangsorban élen álló településekre vonatkozó értékek jellemzően a legkedvezőbbek közé tartoznak. Az egyes települések közötti különbségek az általánosan megfigyelhető gazdasági helyzetet tükrözik: a közép-magyarországi, valamint a közép- és nyugat-dunántúli helységek a gyógyturizmust illetően is kedvezőbb helyzetben vannak, magasabb az aktivitási és foglalkoztatási, és alacsonyabb a munkanélküliségi rátájuk.

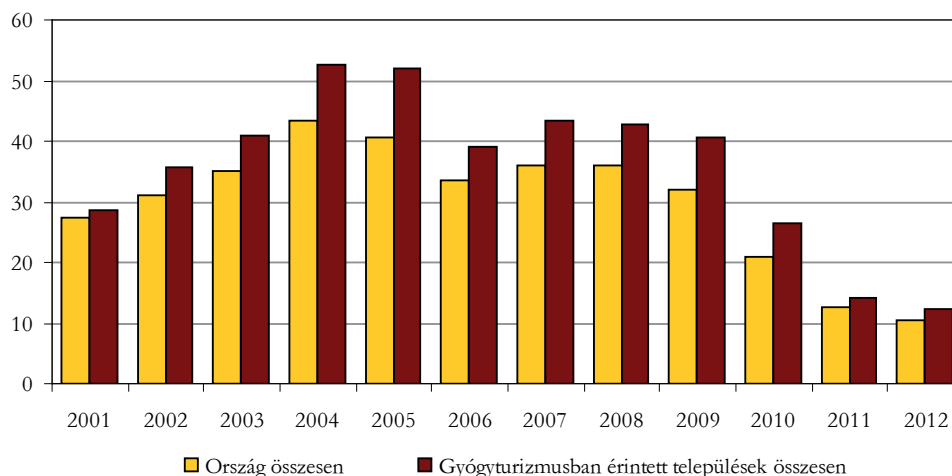
A kedvezőbb munkaerőpiaci helyzet révén jobb jövedelmi körülmények jellemzik a vizsgált településeket. A személyi jövedelemadó fizetők ezer lakosra jutó száma (445) megegyezik az országos átlaggal (mindkét körben Budapesttől eltekintve már a gyógyturizmusban érintett csoport mutatója a nagyobb), az egy adófizetőre jutó adóalapot képező jövedelem azonban már számottevően nagyobb annál (annak ellenére, hogy a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátást jellemző átlagkeresetek a nemzetgazdasági ágak között a legalacsonyabbak közé tartoznak).

Összefoglalva: a gyógyturizmusban érintett települések földrajzi elhelyezkedésük, népességük nagysága, jogállásuk alapján meglehetősen heterogén csoportot alkotnak, így társadalmi, gazdasági helyzetüket a gyógyturizmus különbözőképpen befolyásolja. A főváros mellett 12 megyeszékhely is körükbe tartozik, melyek centrum szerepe, gazdasági teljesítőképessége, és széles körű idegenforgalmi kínálata révén a gyógyturizmustól eltekintve is kedvezőbb a helyzetük az ország más településeivel összehasonlítva. A kisebb lélekszámú települések lehetőségeit, gazdasági potenciálját természetesen egy-egy gyógyturisztikai attrakció jelentős mértékben befolyásolja. Erre utal az idegenforgalmi adóbevételek helyi adóbevételek között képviselt magasabb aránya, illetve az ezer lakosra jutó vállalkozások, valamint a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátásban bejegyzett szervezetek nagyobb száma, illetve hányada is. A lakosság kedvezőbb jövedelmi helyzetét jelzi az egy adófizetőre jutó személyi jövedelemadó-alap nagysága. A magasabb aktivitás és foglalkoztatottság mellett a vizsgált 137 település döntő része a mutató alapján felállított országos rangsor első harmadában található.

Lakások

A turizmus gazdasági szerepéből adódó munkalehetőség, a lakosság relatíve kedvezőbb jövedelmi helyzete, a kereskedelmi szálláshelyeket kiegészítő alternatív elszállásolási lehetőségek révén a gyógyturizmusban érintett települések lakáspiaca élénkebb az átlagosnál. Mindezt az épített lakások tízezer lakosra vetített számának alakulása is jól jelzi. Az ezredfordulót követően kibontakozott lakásépítési fellendülés, majd az évtized közepétől tapasztalt csökkenés és a 2009-től bekövetkező visszaesés a gyógyturizmusban érintett településeken is megfigyelhető, a mutató nagysága azonban minden évben – különösen a tetőpontot jelentő 2004–2005-ben – számottevően felülmúlta az országost.

A tízezer lakosra jutó épített lakások számának alakulása

Az épített lakások népességre vetített száma néhány településen kiugróan magas. A rangsor elején három Zalai helység áll: Kehidakustány, Hévíz és Zalakaros, melyeket a Jász-Nagykun-Szolnok megyei Cserkeszőlő, a Somogyi Siófok, valamint a Vasi Bük követnek. Mindegyik említett településen a használatbavételi engedélyt kapott lakások tízezer lakosra jutó évi átlagos száma a 2001–2012 közötti időszakban elérte, vagy meghaladta a 120-at, miközben az országos mutató 30-at, a gyógyturizmusban érintett településekre jellemző érték pedig 36-ot tett ki.

Az előbbieken alapján a turizmus a lakásállomány nagyságát is befolyásolja, mivel a kereskedelmi egységeken kívül nem csupán az egyéb szálláshelyek, hanem az itt élők is számos szálláslehetőséget nyújtanak a látogatók számára, illetve jó néhány esetben az egy-egy településre rendszeresen visszatérők saját ingatlan tartanak fenn. A gyógyturizmusban érintett települések lakásállománya az országoshoz viszonyítva a népességnél nagyobb arányt képvisel. A legutolsó népszámlálás adatai alapján a vizsgált településeken a lakások és lakott üdülők együttes száma közel 2,2 milliót (a főváros nélkül számítva 1,3 milliót) tett ki, ami a magyarországi 49%-át (Budapestet leszámítva 36%-át) képviselte. A lakások több mint 10%-a volt üres, vagy más célra használták. Arányuk nem különbözik számottevően az átlagostól, a gyógyturizmusban érintett települések között azonban jelentősek az eltérések, melyet az eltöltött vendégéjszakák száma is befolyásol. Mindezt jól jelzi, hogy a legnagyobb forgalmat regisztráló települések szinte mindegyikén az üres, vagy más célra használt lakások előfordulása számottevően magasabb az átlagosnál (Hévízen hányaduk kiugró, 45%, Zalakaroson 32%, emellett Siófokon és Harkányban is meghaladta az egyötödöt).

A lakások felszereltsége, komfortossága a gyógyturizmusban érintett településeken városi rangjukból, idegenforgalmi szerepükéből adódóan kedvezőbb az országosnál, így komfortosságuk is jobb. A népszámlálás adatai alapján a vizsgált városokban és községekben a lakások 97%-ában elérhető volt a vezetékes ivóvíz szolgáltatás, 90%-át pedig rákötötték a közcsatorna-hálózatra, ami 3,1, illetve 14 százalékponttal kedvezőbb az átlagosnál. A komfortokozat szerinti összetétel szintén az országosnál jobb helyzetről tanúskodik, a gyógyturizmusban érintett településeken ugyanis a lakásállomány közel kétharmada tartozott az összkomfortosak, 28%-a a komfortosak közé.

Vállalkozások a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátásban

A gyógyturizmusban érintett településeken 2012. december végén 855 ezer (Budapest nélkül 469 ezer) vállalkozást regisztráltak, ami az országos szervezetszám több mint felét (a fővárost leszámítva 28%-át) jelentette. A szálláshely-szolgáltatás és vendéglátás (továbbiakban vendéglátás) nemzetgazdasági ágban 4,4%-uk volt bejegyezve, mely az átlagostól lényegében nem mutat eltérést. Az ezer lakosra jutó vállalkozások száma magas vállalkozói aktivitásról tanúskodik, a mutató értéke

a vizsgált településeken 188-at tett ki. Ez hússzal meghaladta az országos arányszámot. Tízezer lakosonként 83 vendéglátó tevékenységet folytató vállalkozást számláltak, ami héttel magasabb az átlagosnál.

A gyógyturizmusban érintett települések vállalkozásainak 45%-át budapesti székhellyel regisztrálták. A szállásadó és vendéglátó szervezetek esetében a főváros részesedése kisebb, 37%-os volt. Ezt követően legtöbbször a megyeszékhelyeken (Debrecen, Eger, Győr, Kaposvár, Kecskemét, Miskolc, Nyíregyháza, Pécs, Szeged, Szombathely), valamint a nagyobb lélekszámú és turisztikai szempontból is jelentősebb városokban (Siófok, Hajdúszoboszló, Balatonfüred) koncentrált, így további 31%-uk rendelkezett a felsorolt települések valamelyikén székhellyel.

A vállalkozói aktivitás mutatója jobban tükrözi a gyógyászati célú üdülőhelyek profilját, hiszen tízezer lakosonként lényegesen több szervezet tartozott az ágazatba. A lakónépességre vetített mutató értéke különösen Zalakaroson magas (2301), de Tihany, Hévíz, Bogács és Csopak arányszáma is kiemelkedő. (Ezzel szemben Budapesten mindössze 81 vendéglátással foglalkozó vállalkozás jutott tízezer lakosra.) Szintén Zalakaroson a legnagyobb, 56%-os a vendéglátásban bejegyzett vállalkozások hányada. Az említett öt településen kívül a büki, kehidakustányi, berekfürdői és bükkszéki vállalkozásoknak is jelentősebb hányada tevékenykedett ezen a területen.

2. tábla

A szálláshely-szolgáltatás és vendéglátásban regisztrált vállalkozások kiemelt adatai 2012. december 31.*

Terület	Tízezer lakosra jutó vállalkozás	Részesedés az összes vállalkozásból	Megoszlás	Társas	Egyéni
				vállalkozások aránya	
százalék					
137 település együtt	83	4,4	100,0	49,9	50,1
Ezen belül:					
Budapest nélkül					
összesen	84	5,0	62,7	35,2	64,8
Balatonfüred	692	29,8	2,4	14,9	85,1
Berekfürdő	791	38,5	0,2	12,2	87,8
Bogács	1 060	45,9	0,5	10,1	89,9
Bük	991	42,2	0,9	14,1	85,9
Bükkszék	559	35,7	0,1	9,8	90,2
Csopak	1 015	35,8	0,5	10,3	89,7
Harkány	758	29,4	0,8	16,8	83,2
Hévíz	1 109	32,9	1,4	14,7	85,3
Jósvafő	658	31,4	0,0	12,5	87,5
Kehidakustány	858	40,8	0,3	11,8	88,2
Siófok	629	28,9	4,2	10,7	89,3
Tihany	1 294	47,6	0,5	15,8	84,2
Zalakaros	2 301	55,8	1,1	10,6	89,4

* A felsorolt települések kiválasztása a tízezer lakosra jutó vállalkozások száma és a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás nemzetgazdasági ágban bejegyzett vállalkozások aránya alapján történt.

A szállásadással, vendéglátással foglalkozó 37,7 ezer vállalkozás fele-fele arányban társas, illetve önálló vállalkozás formájában szerepelt a nyilvántartásokban. Az ágazatban az összes vállalkozásra jellemzően (ahol 54%-os részesedéssel a magánkezdemenyezések domináltak) 4,4 százalékponttal magasabb a társas vállalkozások aránya. A gyógyturisztikai településeken az országosnál jóval (a vizsgált ágazatban 11 százalékponttal) nagyobb a társas vállalkozások elterjedtsége.

A gyógyturizmusban érintett területen elsősorban a legnépesebb városokban, Budapesten, Győrött, Miskolcon, Debrecenben, Szegeden, Kecskeméten, valamint a közepes méretűeket tekintve Érden, Szolnokon, Gödön, a kisebb települések közül pedig Nagybaracsán, Tóalmáson, Múcsonyban, Leányfalun és Bábólnán kimagasló (56–79%) a társas gazdálkodási formák gyakorisága.

Azokon a településeken, ahol a turizmussal, vendéglátással foglalkozó vállalkozások jelentős súlyt képviselnek (nagyobb szerepet töltenek be a szervezetek ágazati struktúrájában, illetve a lakónépességre vetített számuk magas) az önálló vállalkozások vannak döntő többségben. Emellett a kisebb falvakat, ahol mindössze néhány szervezet működik, jellemzi az egyéni vállalkozási forma. Közöttük (Tiszaörs, Mesteri) előfordul, hogy kizárólag önálló vállalkozók tevékenykednek a vendéglátásban.

Kiskereskedelem, vendéglátás

A gyógyturizmus által érintett településeken a szállásadáshoz kapcsolódó tevékenységként a kiskereskedelem és a vendéglátás üzlethálózata fejlett. Ezt az egységek népesség arányos mutatója szemlélteti a legjobban: 2012 végén 198 kiskereskedelmi üzlet, és 67 vendéglátóhely jutott tízezer lakosra. A mutató értéke előbbiek esetében 44-gyel, utóbbiaknál pedig 11-gyel magasabb az országos átlagnál.

A kereskedelmi boltok lakónépességre vetített mutatója különösen Tihanyban (665), Hévízen (615) és Dunaföldváron (607) kiemelkedő, de Harkányban (426), Balatonfüreden (389), valamint Siófokon (381) is magas. A vendéglátóhelyek arányszáma jóval differenciáltabb képet mutat a terület üzlethálózatánál. Szintén Tihanyban jutott a legtöbb (680) vendéglátóhely tízezer lakosra, melyet sorrendben Zalakaros (478) és Hévíz (320) követett.

Az elmúlt év végén több mint 90 ezer kiskereskedelmi egység működött a gyógyturizmussal rendelkező településeken, mely az országos közel hattizedét jelentette. Döntő többségük, közel négytizedük a fővárosban, s további több mint egynegyedük a százezer fő feletti lélekszámú nagyvárosokban és Békéscsabán üzemelt. Az országban működő vendéglátóhelyek 55%-a, közel 31 ezer egység volt a 137 településen. Területi eloszlásuk a kiskereskedelmi üzletekéhez hasonló, azonban Budapesten, illetve a nagyvárosokban ennél valamelyest (1,8, valamint 1,9 százalékponttal) kisebb hányaduk koncentrált.

Az üzletek jelentős részét az élelmiszer (25%) és a ruházati (16%) jellegűek adták. Az üzlet típusok szerinti megoszlás az élelmiszert árusítók esetében kisebb, a ruházati termékeket forgalmazók körében pedig nagyobb hányadot mutat az országosnál (29, valamint 13%). A kisebb településeken jellemzően a lakosság alapvető ellátását biztosító élelmiszerboltok túlsúlyban. E csekély üzletszámban és a kínálati paletta szűkösségében a nemzetközi és hazai üzlethálózatok és bevásárlóközpontok térhódítása is nagy szerepet játszik. Így a lakosok a közelben lévő nagyobb városokba települt hipermarketeket, plázákat keresik fel vásárlásaik alkalmával. A ruházati szaküzletek Harkányban (37%) és Hévízen (35%) töltötték be az átlagosnál jóval nagyobb szerepet, de súlyuk Siófokon, Szentgotthárdon, Polgárban, Dunaföldváron, Lentiben, Zalakaroson és Bükön is jelentős (23–27%).

A gyógyturisztikai településeken a kiskereskedelmi üzletek negyedét üzemeltették önálló vállalkozók, mely az országosnál (32%) jóval alacsonyabb. Míg a nagyobb városokban átlagos vagy az alatti, a kis településeken jóval nagyobb az önálló vállalkozók hányada. A két szélsőértéket Budapest (13%) és Parádsasvár (80%) képviselte, igaz a csekély számú (3) jósvafői boltok mindegyikét társas gazdálkodási formában működtették.

A közel 31 ezer vendéglátó egység 58%-a étterem, büfé, valamint cukrászda, mely az országosnál (52%) nagyobb hányadot mutatott. Az egységek koncentráltasága mellett ez is alátámasztja a gyógyturizmusban érintett települések jelentősebb vendégforgalmát, hiszen az ellátó üzlethálózat fejlettebb, azon belül is az éttermek, büfék, cukrászdák gyakorisága nagyobb. A népesebb városok

közül Siófok emelhető ki, ahol a vendéglátóhelyek háromnegyede volt étterem, büfé, illetve cukrászda. Ezzel szemben Tiszasülyben és Sóshartyánban nem üzemelt ilyen egység.

A kiskereskedelmi boltokhoz hasonlóan a vendéglátóhelyek között is alacsonyabb az országosnál (35%) a magánvállalkozók által üzemeltetettek hányada (26%). Itt azonban differenciáltabb a kép: a nagyobb városok mellett a jelentősebb turisztikai forgalmat bonyolító üdülőhelyeken is az üzletek jóval kisebb része volt önálló vállalkozó kezében. A két szélsőértéket Múcsony (9,1%) és Jósvafő (100%) képviseli. A fővárosban minden tizedik vendéglátóhelyet üzemeltette önálló vállalkozó.

Kereskedelmi és egyéb szálláshelyek

A kereskedelmi szálláshelyek kapacitása²

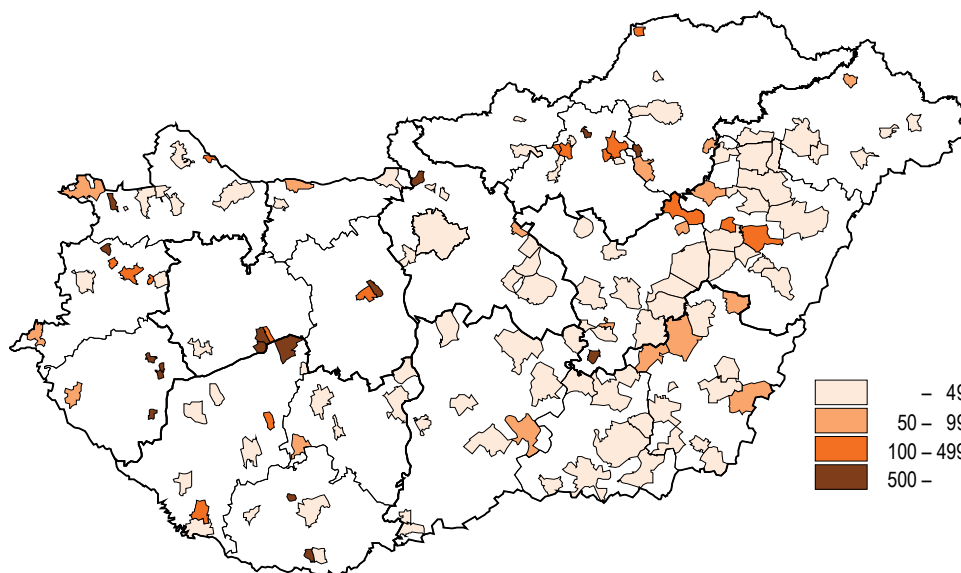
Nemzetközi vonatkozásban Magyarország a gyógyvízben leggazdagabb államok közé tartozik. Az ebben rejlő lehetőségeket felismerve megvalósult fejlesztéseknek köszönhetően a gyógyturizmus jelentősége felértékelődött. A turizmus e területén az emberek fő motivációja egészségi állapotuk javítása, illetve megőrzése, így tartózkodási idejük alatt igénybe is vesznek erre irányuló szolgáltatásokat. Az elmúlt években a gyógy- és termáلتurizmus hagyományos szolgáltatásain túl nagy hangsúlyt kaptak a több generációt megcélzó komplex fejlesztések, beruházások, melyekkel a családok minden tagjának igényei kielégíthetők. Ennek során valósult meg számos medence korszerűsítése, élményelemekkel történő felszerelése, valamint a fiatalabb korosztály érdeklődési köréhez kötődő élményfürdők és aqua parkok kialakítása.

2012-ben a gyógyturizmus által érintett településeken 1625 kereskedelmi szálláshely 204 ezer férőhellyel látta vendégül a hozzájuk érkezőket, ami az országos fogadóképesség hattizedét tette ki. A kapacitás 2001 óta – az országosnál (5,9%) nagyobb mértékben – 9,0%-kal bővült, mely minőségileg is átalakult. A már meglévő egységek bővítése, átépítése, fejlesztése mellett az elmúlt években új szálláshelyek jelentek meg az adott piacon. Mindehhez szükséges volt a befektetési hajlandóság, ami az ezredfordulót követően fokozatosan kiegészült az Európai Unió által kínált pályázati lehetőségek kihasználásával.

A kapacitás nagysága a vizsgált települések között jelentősen szóródott. A kereskedelmi szálláshelyek férőhelyeinek negyede koncentráldott a fővárosban, a második legnagyobb súlyt képviselő Siófok részesedése 6,4%. Legalább három százalékos hányadot emellett öt város képviselt, Balatonfüred, Szeged, Hajdúszoboszló, Hévíz és Miskolc. Összességében a gyógyturizmusban érintett települések szálláshelyférőhelyeinek háromnegyede 22 helységben található, melyek döntő részben a Dunántúlon, illetve Észak-Magyarországon helyezkednek el.

4. ábra

Ezer lakosra jutó kereskedelmi szállásférőhely, 2012

Területi összehasonlításban nemcsak a szálláshelyek nagyobb száma, hanem a kapacitás népességarányos mutatója is jól szemlélteti a gyógyturizmus jelentőségét: 2012-ben a vizsgált településeken ezer lakosonként 45 férőhelyet regisztráltak, öttel többet mint 2001-ben. A mutató

²Az adatok értékelésekor figyelembe kell venni, hogy a 239/2009-es kormányrendelet alapján egyes panziók minősítése egyéb szálláshellyé változott, ami befolyásolja a kapacitás és a vendégforgalom változását tükröző adatokat.

A gyógyturizmusban érintett települések Magyarországon

értéke tizenegy év távlatában országosan hárommal nőtt (31-ről 34-re), s így tizeneggyel maradt el a gyógyturizmusban érintett helyek átlagától. A 137 település közül 17 esetében jutott ezer lakosra 500 feletti férőhely, melyek döntő részben a Dunántúlon, azon belül is Zala megyében, valamint a Balaton környékén találhatóak.

3. tábla

A kereskedelmi szálláshelyek férőhelyei

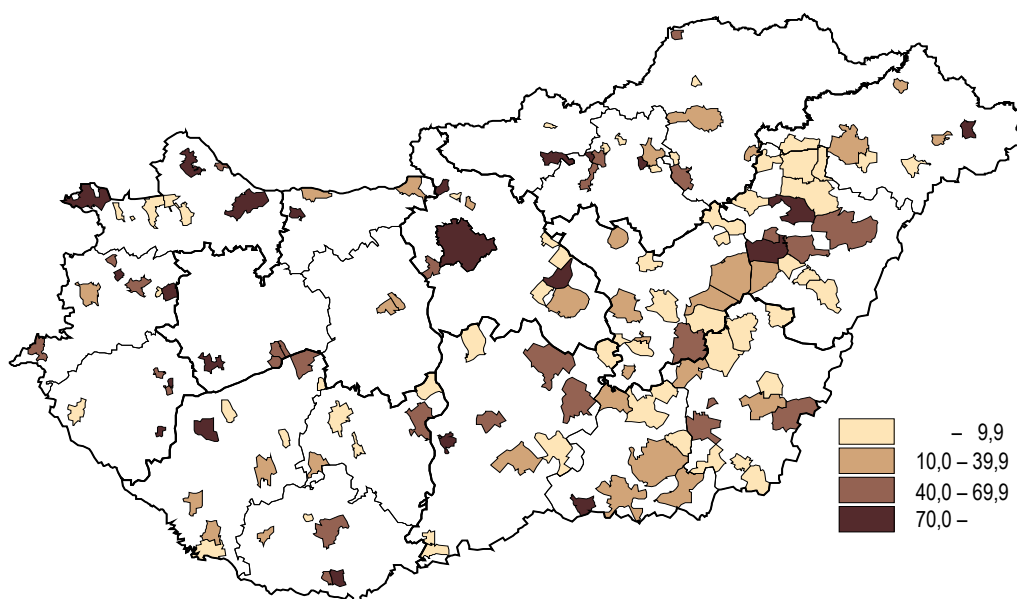
Szállástípus	Férőhely összesen	Ebből: gyógyturizmusban érintett településeken		Férőhely összesen	Ebből: gyógyturizmusban érintett településeken	
		összesen	aránya az országos %-ában		összesen	aránya az országos %-ában
Szálloda	104 232	78 608	75,4	138 729	109 011	78,6
Panzió	43 993	25 548	58,1	31 863	13 320	41,8
Közösségi szálláshely ^{a)}	46 018	22 938	49,8	47 153	26 585	56,4
Üdülőház	20 829	9 533	45,8	27 110	11 830	43,6
Kemping	102 557	50 455	49,2	91 542	43 245	47,2
Szálláshelyek összesen	317 629	187 082	58,9	336 397	203 991	60,6

a) 2001-ben ifjúsági szálló és turistaszállás együtt.

A fogyasztói szokásokban bekövetkezett változások az idegenforgalom területén is további lehetőségeket teremtettek, illetve a vendégkör átalakulásával új igényeket támasztottak. Ezek kielégítése érdekében főként a szállodai kapacitás bővült. Az alacsonyabb színvonalú szolgáltatást nyújtó egységek helyett az új szálláshelyek építésénél a magasabb komfortfokozatú, minőségi ellátást biztosító szálláshelyekre helyeződött a hangsúly.

5. ábra

A szállodai férőhelyek aránya, 2012 (százalék)

A gyógyturizmusban érintett települések Magyarországon

Tizenegy év távlatában országosan a hotelek száma 261-gyel, férőhelyeiké 34,5 ezerrel bővült. A növekedés döntően a gyógyturizmusban érintett településeken jelentkezett, ami 204 egységet és 30 ezer férőhelyet jelentett. A vizsgált településeken ezáltal a hotelek kereskedelmi szálláshelyek kapacitáskínálatában képviselt súlya 42%-ról 53%-ra változott. Ez az arány az országos átlagot tekintve 8,4 százalékponttal 41%-ra nőtt. Ezzel párhuzamosan a panziók szerepe csökkent: az összes szállásférőhelyen belül 2012-ben országosan 9,5%-os, a gyógyturizmus által érintett településeken pedig már csak 6,5%-os részarányt képviseltek.

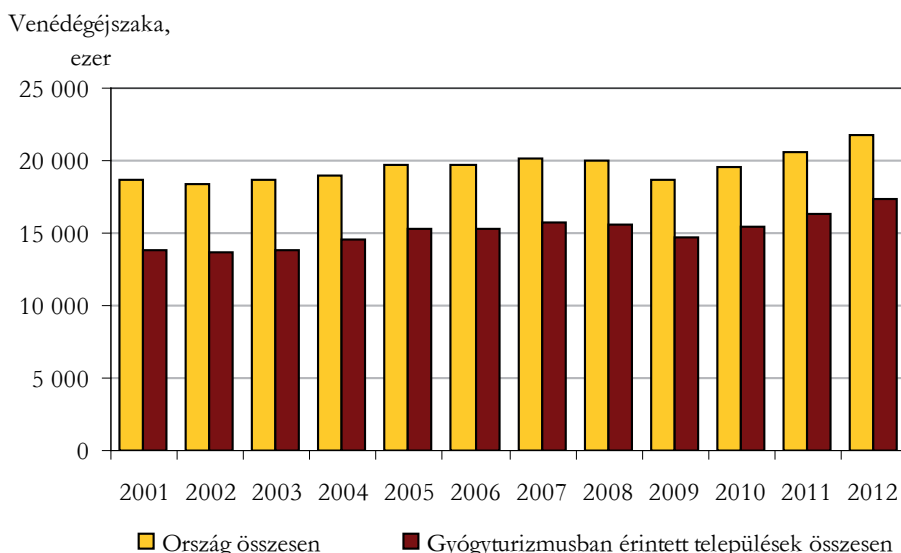
A szállodai férőhelyek aránya néhány kisebb kapacitású településen, valamint a nagyobb forgalmat realizáló, illetve hosszabb múltra visszatekintő gyógyhelyeken a legmagasabb, Budapesten ez a hányad 83%-ot, Hévízen 88%-ot, Tapolcán 92%-ot tett ki. Ezzel szemben a Balaton partján fekvő Siófokon 56%-ot, Balatonfüreden mindössze 46%-ot, Hajdúszoboszlón pedig 59%-ot ért el, melyet az itt működő kempingek, valamint más kereskedelmi szálláshelyek kínálata is befolyásolt.

A kereskedelmi szálláshelyek forgalma, összetétele

Hazánk gyógyturizmus által érintett településein az elmúlt évben 6,6 millió vendég 17,4 millió éjszakára foglalt szállást, ami az országos forgalom egyaránt nyolctizedét tette ki. 2001 óta e helyeken is folyamatosan nőtt a kereskedelmi szálláshelyek látogatottsága, csupán a 2008–2009. éveket érintő gazdasági válság idején látható megtorpanás. A kapacitásnál jóval nagyobb mértékben bővült mind a vendégek, mind az általuk eltöltött éjszakák száma. A vizsgált települések szálláshelyeit a tizenegy évvel korábbihoz képest 2012-ben 47%-kal több turista kereste fel, akik negyedével több éjszakát kötöttek le. (A vendégek átlagos tartózkodási ideje ezáltal az országoshoz hasonlóan 3,1-ről 2,6 éjszakára rövidült.) Az országos növekedési ütem ettől valamelyest elmaradt, ugyanis 38%-kal több vendég 17%-kal több éjszakára érkezett.

6. ábra

A kereskedelmi szálláshelyeken eltöltött vendégéjszakák számának alakulása

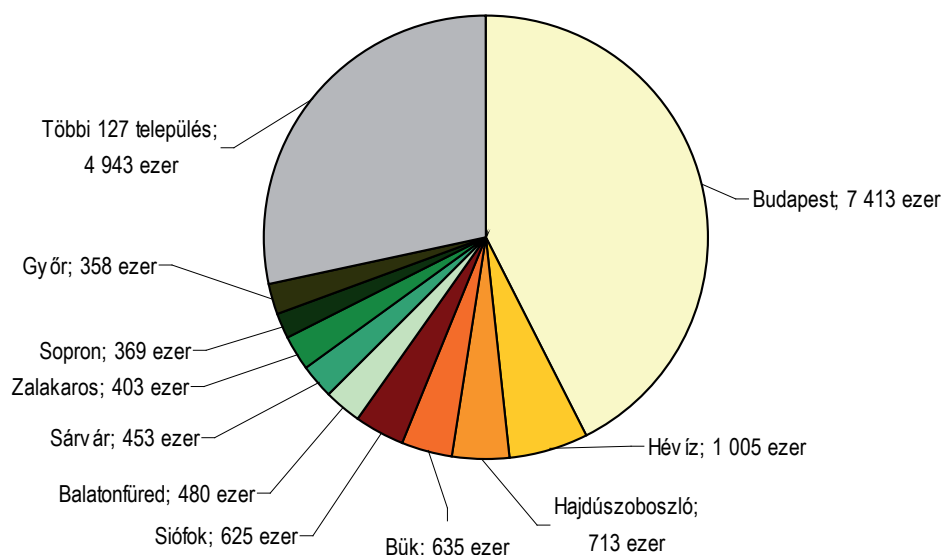

A vizsgált települések forgalma is erőteljes koncentrációt mutat, ugyanis a tíz legnagyobb látogatottságúban realizálták a vendégéjszakák 72%-át. A gyógyturizmus által érintett települések közül a vendégek csaknem fele 7413 ezer éjszakát – a 2001. évi közel másfélszeresét – a fővárosban töltötte el. Egymillió feletti napra maradt 207 ezer turista Hévízen, de 500 ezernél többre foglaltak szállást Hajdúszoboszló, Bük és Siófok kereskedelmi szálláshelyein is. A Bükön működő egységeket 2012-ben 2,2-szer több vendég kereste fel a tizenegy évvel korábinál, forgalmuk pedig ugyanebben az időszakban másfélszeresére nőtt. Mindezt a nyugati határ közelsége mellett

a fürdők és a medencék korszerűsítése, élményelemekkel történő fejlesztése, illetve a szálláshelyek kapacitásbővítése és az egyre sokszínűbb szállodai szolgáltatások is befolyásolták. Ugyancsak előbbieik hatása is szerepet játszott abban, hogy több mint háromszorosára, illetve duplájára nőtt Sárvár és Zalakaros látogatottsága, amelyek a gyógyturizmusban érintett településeken eltöltött vendégéjszakák tekintetében együttesen 4,9%-os súlyt képviseltek. Siófok és Balatonfüred forgalma ugyanakkor 2001-hez képest 29, illetve 13%-kal csökkent, ők együttesen adták a vizsgált településcsoport vendégéjszakáinak 6,4%-át. Esetükben azonban – Balaton-parti települések révén – nem vonatkoztathatunk el a szezonalitástól. Forgalmuk jelentős hányadát a nyári hónapokban realizálják, bár már egyre több szálláshely rendelkezik az előzőekben említett települések egyenletesebb forgalmát biztosító felszereltséggel és szolgáltatásokkal. Sopron látogatottsága 11 év alatt valamelyest csökkent (96%), míg Győrre csaknem másfélszeresére nőtt. Az, hogy vendégéjszakáik számát az első tíz között jegyzik, náluk nem elsősorban fürdőiknek, sokkal inkább földrajzi elhelyezkedésüknek, látnivalóiknak, és egész évben minden korosztály igényeit kielégítő kulturális és turisztikai programkínálatuknak köszönhető.

7. ábra

A kereskedelmi szálláshelyeken eltöltött vendégéjszakák számának megoszlása a gyógyturizmusban érintett településeken, 2012

Az átlagos tartózkodási idő e (a tíz legnagyobb forgalmú) kiemelt településcsoport esetében is csökkent 2001-hez képest. Közülük az átlagnál hosszabb időre azokon a településeken maradtak, amelyeket elsősorban fürdőhelyeik miatt látogatnak, rövidebben pedig ott, ahol az egyéb turisztikai látnivalókat, programokat helyezik előtérbe (Budapest, Sopron, Győr).

A gyógyturizmus területén bekövetkezett fejlesztéseknek, bővítéseknek a keresleti oldal is indikátora volt. A szállást foglaló hazai vendégek kétharmada (Budapest nélkül számítva 63%-a) eltöltött éjszakáik 68%-át (a főváros nélkül 65%-át) a gyógyturizmus által érintett települések valamelyikén foglalta le.

A hazai vendégkör valamint az általuk lefoglalt éjszakák közel másfélszeres bővülésében az e területen igénybe vehető gyógykezelések és egyéb egészségmegőrzést célzó szolgáltatások társadalombiztosítási támogatása mellett a cafetéria rendszer is jelentős szerepet játszott. A kizárólag belföldön felhasználható üdülési csekk, majd a 2012-től bevezetésre került Szép kártya kibocsátása nagymértékben segítette elő a hazai forgalom fellendülését. Legjelentősebb a Sárvár esetében 2001-hez képest bekövetkezett több mint tízszeres növekedés a fürdő és a szálláshelyek folyamatos fejlesztésének eredményeként, de ötszörösét, illetve háromszorosát meghaladóan

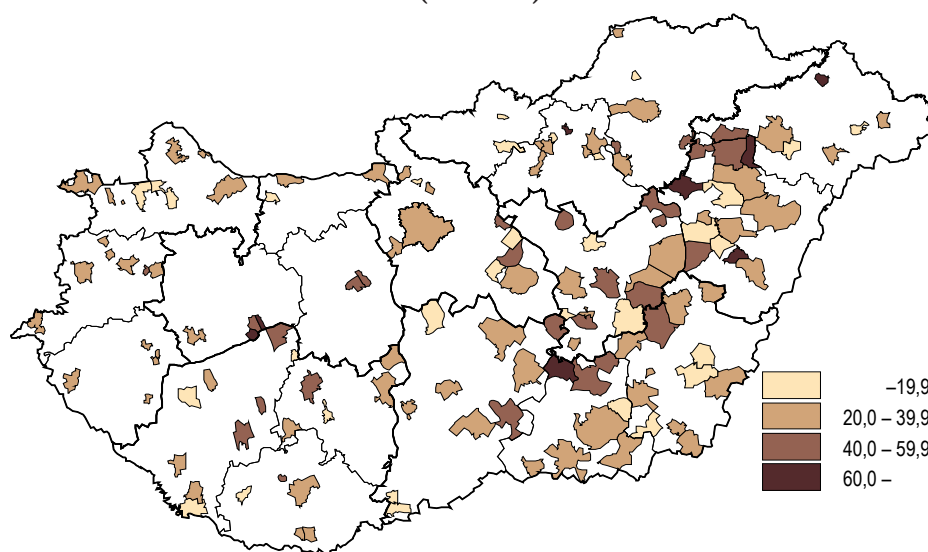
emelkedett Zalakaros és Bük belföldi vendégéjszakáinak száma is. Összességében a hazai turizmust élénkítő támogatásoknak köszönhetően a tíz legnagyobb forgalommal rendelkező település közül legalább másfélszeres azon – főként nyugat-dunántúli – fürdőhelyek forgalmának növekedése, ahol a család valamennyi tagja magas színvonalú fürdő- és szálláshely-szolgáltatásokat vehet igénybe. 2012-ben a belföldi vendégek átlagos tartózkodási ideje egyedül a döntően külföldiek által látogatott Budapesten nem érte el az országos átlagot, Bükön (3,9 éjszaka), Hajdúszoboszlón (3,4), Hévízen (3,3), Zalakaroson (3,1) és Sopronban (2,7) meg is haladta azt, sőt Bükön és Zalakaroson 2001-hez képest növekedés figyelhető meg.

A külföldiek meghatározó tényezőt jelentenek a kereskedelmi szálláshelyek forgalmában. Országosan a vendégforgalomból 50%-kal, a vendégéjszakákból 52%-kal részesedtek. A gyógyturizmus területén súlyuk ennél is nagyobb, a lefoglalt éjszakák közel hattizede ugyanis a vendégek 57%-át kitevő határon túli látogatóknak tudható be. 2012-ben a gyógyturizmus által érintett településekre 3,8 millióan érkeztek külföldről, s összesen több mint 10 millió éjszakára maradtak, ami az országosnak egyaránt kilenczetedét jelentette. 2001-hez képest a vendégek száma 45%-kal, a lekötött éjszakáké 15%-kal gyarapodott. (Országosan a változás mértéke 36, valamint 4,6% volt.) Mindez a fogyasztói szokások módosulását jelzi – többen érkeznek ugyan, de átlagosan rövidebb időre. Hazánk fővárosaként Budapest vezető szerepet tölt be a fogadó városok között, az országos külföldi forgalomból 57%-kal, a vizsgált településekből 63%-kal részesedve. Az itt eltöltött határon túli vendégéjszakák száma 11 év alatt másfélszeresére, vendégeik száma 64%-kal bővült. Budapesttől eltekintve a gyógyturizmusban érintett településeket magasabb látogatottsági arány jellemzi a szomszédos országok által, melyek turistái visszatérő vendégek is lehetnek.

Küldő országok tekintetében összességében a legtöbb éjszakára Németországból (18%), Ausztriából (6,9%), Oroszországból (5,8%), valamint Olaszországból és az Egyesült Királyságból (egyenként 5,7%), érkeztek, de 3% feletti hányad jellemzi még Csehországot, az Egyesült Államokat, Lengyelországot, Franciaországot, Hollandiát, Spanyolországot és Romániát is. Közülük Spanyolország, az Egyesült Államok, valamint az Egyesült Királyság állampolgárai által eltöltött vendégéjszakák több mint kilencztede Budapesten összpontosult. Elmondható, hogy a nyugat-dunántúli fürdőhelyek látogatottsága földrajzi elhelyezkedésük miatt kedvezőbb, s legnagyobb arányban német nyelvterületről keresik fel őket. A tíz kiemelkedő forgalmat bonyolító fürdőhely közül egyedül Hajdúszoboszló található a Dunától keletre, ahová legnagyobbbrészt német, lengyel, és román vendégek érkeztek, de tízezer feletti éjszakát töltöttek el a szlovákok, az ukránok és az oroszok is. A külföldiek átlagos tartózkodási ideje a gyógyturisztikai településeken a vizsgált időszakban 3,5 éjszakáról 2,7-re csökkent, de a kiemelt településcsoport esetében a szintén a fürdőhelyeik miatt kedveltek esetében az átlagot meghaladó maradt.

A gyógyturizmusban érintett települések látogatottságának éven belüli eloszlása valamivel kiegyenlítettebb az átlagosnál, forgalmuk kevésbé koncentrálódik a főidényt jelentő július-augusztus hónapokra. 2012-ben e két hónapban a vizsgált településeken a vendégéjszakák 28%-át – az országosnál 3,1 százalékponttal kisebb hányadát – töltötték a vendégek. Település szinten azonban e tekintetben is jelentős a szóródás: 16 helyütt a forgalom legalább 50%-át július-augusztusban regisztrálták, közülük négy – Balatonfüred, Csopak, Siófok, Tihany – a Balaton partján található, melyet elsősorban a tóhoz érkező látogatók befolyásoltak, emellett hét az észak-alföldi, két-két a dél-alföldi és a dél-dunántúli, valamint egy az észak-magyarországi régióban fekszik. Figyelemre méltó, hogy a legnagyobb forgalmat realizáló településeken – a már említett Balatonfüred, Siófok, valamint Hajdúszoboszló kivételével – e nyári hónapokban lefoglalt vendégéjszakák hányada elmaradt az átlagostól.

A főidényben eltöltött vendégéjszakák számának aránya
a gyógyturizmusban érintett településeken, 2012
(százalék)

Szállodák és panziók³

A szálláshelyek iránt támasztott igények átalakulása következtében a szállodák egyre inkább domináns szerepet töltenek be a turisták elszállásolásában, melyet átlagosnál nagyobb mértékben növekvő látogatottságuk is jelez. A kapacitás bővülésének hatására 2001 óta vendégeik száma 68%-kal, míg forgalmuk 46%-kal lett magasabb. 2012-ben a gyógyturizmusban érdekelt települések üdülőhelyein a szállodákban összességében 5,6 millió turista 14,5 millió éjszakát töltött el, részesedésük a kereskedelmi szálláshelyekből 84%-ot tett ki. A szállodai forgalom megoszlása az összes vendégéjszakáéhoz hasonlóan alakult: 48%-a Budapesten, 6,8%-a Hévízen, 3,9%-a Hajdúszoboszlón, 3,8%-a Bükön, 3,3%-a pedig Siófokon koncentráldott, de 2% feletti részt képviseltek Sárvár, Zalakaros, Sopron, Balatonfüred és Győr egységei is. Az üdülőhelyek nagy részén minden igényt kielégítő gyógy- és wellness-központok fogadják a gyógyulni és kikapcsolódni vágyókat. Ezekhez az elvárásokhoz igazodnak a szállodák, főként a gyógy szállók egyre szélesebb körű gyógy- és rekreációs szolgáltatásaikkal. A legtöbb szálloda már rendelkezik saját gyógy-, vagy termásvizes medencével, de nagy többségükben megtalálhatók az élmény- és masszázselemekkel felszerelt medencék is. Nagyrészt a már említett cafetéria rendszernek köszönhetően 2001-hez képest a gyógyturizmusban érintett településeken a hazai vendégek száma kilenctizedével, szállodai forgalmuk 82%-kal lett magasabb, így 2012-ben az országos vendégszámon belüli részesedésük elérte a 76%-ot, a vendégéjszakák esetében pedig a 78%-ot.

A gyógyturizmusban érintett települések hoteljei az átlagosnál nagyobb külföldi látogatottságot realizálnak, amely nagy részben köszönhető annak, hogy a határon túlról érkező vendégek számos esetben saját országukhoz viszonyítva kedvezőbb áron tudják igénybe venni az itt kínált színvonalas gyógyulási és üdülési szolgáltatásokat. 2012-ben 3433 ezer vendég 9063 ezer éjszakára érkezett a határon túlról a hazánk gyógyturizmusban érintett településein található hotelbe, ami a szállodai forgalom több mint hattizedét – az átlagosnál 3,2 százalékponttal magasabb hányadát – tette ki. A Magyarországra érkező külföldiek vendégéjszakáik 95%-át a vizsgált településeken kötötték le, ami 4,0 százalékponttal magasabb a 2001. évinél. A külföldiek által eltöltött éjszakák 69%-a Budapesten, 7,2%-a Hévízen, 3,1%-a Bükön és 2,4%-a Sárváron realizálódott.

³Az adatok értékelésekor figyelembe kell venni, hogy a 239/2009-es kormányrendelet alapján egyes panziók minősítése egyéb szálláshellyé változott, ami befolyásolja a kapacitás és a vendégforgalom változását tükröző adatokat.

A vendégéjszakák számának alakulása a kereskedelmi szálláshelyeken

Szállástípus	Vendég- éjszaka	Ebből: gyógyturizmusban érintett településeken		Vendég- éjszaka	Ebből: gyógyturizmusban érintett településeken	
		összesen	aránya az országos %-ában		összesen	aránya az országos %-ában
Összesen						
Szálloda	11 625 638	9 925 823	85,4	16 624 260	14 527 161	87,4
Panzió	2 100 269	1 327 075	63,2	1 373 650	686 241	50,0
Közösségi szálláshely ^{a)}	1 761 439	776 179	44,1	1 219 631	644 427	52,8
Üdülőház	913 361	462 861	50,7	1 009 926	545 168	54,0
Kemping	2 247 664	1 276 504	56,8	1 577 733	993 732	63,0
Szálláshelyek összesen	18 648 371	13 768 442	73,8	21 805 200	17 396 729	79,8
Ebből: külföldi						
Szálloda	7 640 441	6 921 037	90,6	9 582 443	9 062 774	94,6
Panzió	764 753	548 850	71,8	355 825	221 083	62,1
Közösségi szálláshely ^{a)}	365 218	206 946	56,7	206 042	160 221	77,8
Üdülőház	360 814	203 002	56,3	191 575	113 007	59,0
Kemping	1 763 267	1 048 695	59,5	1 056 298	743 789	70,4
Szálláshelyek összesen	10 894 493	8 928 530	82,0	11 392 183	10 300 874	90,4

^{a)}2001-ben ifjúsági szálló és turistaszállás együtt.

A szállodai foglalások bővülésében összességében az évek során nagy szerepet játszott az előbb említettekén túl a technikai fejlődés, a számítógéppel való ellátottság és az internet széleskörű elterjedése is. Ezek segítségével a világ bármely pontjáról megtekinthető egy adott hotel weboldala, amely általában több nyelven is informál a szálláshelyről, az általa nyújtott szolgáltatások köréről, illetve a környék látnivalóiról is. Szintén nagy jelentőség tulajdonítható napjainkban azoknak kedvezményes foglalási lehetőségeknek, melyeket közvetlenül az egységeknél, illetve a világhálón egyre szélesebb spektrumban elterjedt akciós utazásokat hirdető közvetítő oldalakon keresztül lehet igényelni.

A fent említett okok is szerepet játszottak abban, hogy 2001 és 2012 között a panziók és a többi kereskedelmi szállástípus látogatottsága jelentősen csökkent. A szállodák a lakosság egyre nagyobb hányadát megcélzó széleskörű szolgáltatásaikkal sokkal vonzóbbá váltak a turisták számára. A panziók forgalma ezáltal a tizenegy év alatt számottevően csökkent, ami a külföldiek esetében volt nagyobb arányú, de a hazai is jelentősnek bizonyult. Ahogy szolgáltatásaik köre és színvonala is szerényebb, úgy a forgalomból is kisebb hányadot képviselnek. A vendégek száma alapján a vizsgált települések az összes szálláshelyhez viszonyítva 2001-ben még 11%-os részt tudhattak magukénak, ami 2012-re 4,6%-ra, míg a forgalom 5,7 százalékponttal 3,9%-ra mérséklődött. Itt a külföldi vendégéjszakák korábban is az átlagosnál jóval kisebb arányt képviseltek (6,1%), ami 4,0 százalékponttal tovább csökkent. A hazai forgalomban bekövetkezett negatív változás még nagyobb volt, ugyanis 2001-ben az összes szálláshelyen belül a panziók foglalásai 16%-ot tettek ki a vizsgált települések körében, ami 11 év alatt 9,5 százalékponttal lett kevesebb.

A kereskedelmi szálláshelyek forgalmában a szállodákon és a panziókon kívül a többi szállástípus súlya 2012-ben országosan 17%-ot, a gyógyturizmus által érintett településeken 13%-ot tett ki.

Látogatottságuk összességében csökkent. 2001-hez képest a panzióknál nagyobb forgalmat realizáló kempingek lekötései 30%-kal estek vissza, 2012-ben a vizsgált településeken 994 ezer éjszakát töltöttek el e szálláshelyeken. Annak ellenére, hogy a tizenegy évvel korábbinál kisebb arányt képviselnek a forgalomban, a kempingek is a külföldiek körében a kedveltebbek, ők kötötték le a foglalások háromnegyedét. A határon túlról érkezők szívesen veszik igénybe e szállástípust, mivel jól felszerelt lakóautóikkal – a panziókhoz képest – olcsóbban tudnak pihenni, illetve több úti célt tudnak bejárni egy-egy üdülés során. A külföldiek által a kempingekben eltöltött vendégéjszakák száma a főváros (116 ezer) mellett Balatonfüreden (85 ezer) a legmagasabb, ezen kívül Bükön, Hegykőn, Hajdúszoboszlón, Sárváron és Siófokon haladta meg a 40 ezret.

Egyéb szálláshelyek

A magyarországi turizmus döntő hányadát a kereskedelmi szálláshelyek látogatottsága határozza meg. Az ő tevékenységüket egészíti ki az egyéb szállásadás. 2012-ben a gyógyturizmusban érintett települések vendégéjszakáinak 8,8%-át töltötték egyéb szálláshelyen (országosan ez az arány 13%-ot tett ki), ennek ellenére hazai viszonylatban jelentős a részesedése a turizmus e típusának is.

A szállásadás ezen formájánál különösen nagy szerepe van a személyes bizalomnak, hiszen ebben a körben nagyon elterjedt az egy-egy szállásadóhoz való visszatérés. 2012-ben a gyógyturizmusban érintett településeken közel 15 ezer egyéb szállásadót regisztráltak, melyek több mint 89 ezer férőhelyet biztosítottak a vendégek számára, ez utóbbi az országos kapacitás négytizedét jelentette. Területi elhelyezkedésük a legnagyobb hagyományra visszatekintő fürdőhelyek mellett jellemzően a Balaton parti településekhez köthető. A legtöbb férőhelyet (12,5 ezer) a Siófoki szállásadók kínálták, emellett tízezer feletti, vagy ahhoz közeli kapacitás Hajdúszoboszlón, valamint a fővárosban található.

A vizsgált településkör egyéb szálláshelyeit 485 ezer vendég közel 1670 ezer éjszakára vette igénybe, ami az országos egyaránt 50%-át tette ki. A vendégek 38%-a a határon túlról érkezett, akik a forgalom 46%-át kötötték le, vagyis ezeket a szálláshelyeket a gyógyturizmusban érintett településeken is jellemzően belföldről keresik fel.

5. tábla

Az egyéb szálláshelyek főbb vendégforgalmi mutatói

Megnevezés	Gyógyturizmus által érintett települések			Ország összesen		
	külföldi	belföldi	összesen	külföldi	belföldi	összesen
2012						
Vendég	185 885	299 398	485 283	268 722	685 180	953 902
Vendégéjszaka	762 940	906 520	1 669 460	1 187 014	2 181 446	3 368 460
Átlagos tartózkodási idő, éjszaka	4,1	3,0	3,4	4,4	3,2	3,5
2001 = 100,0%						
Vendég	102,5	253,0	161,9	67,8	263,9	145,4
Vendégéjszaka	74,4	145,4	101,2	48,8	158,9	88,5
Átlagos tartózkodási idő, éjszaka	72,5	57,5	62,5	71,9	60,2	60,8

Tizenegy év alatt a vendégek száma több mint hattizedével nőtt, ami a hazai turisták számában bekövetkezett két és félszeres bővülésnek köszönhető. A folyamatosan fejlődő fürdőhelyeket felkereső kisebb költségi hajlandósággal rendelkező belföldi látogatók a környék ezen szálláshelyeit részesítik előnyben, melynek eredményeként vendégéjszakáik számában közel másfélszeres

A gyógyturizmusban érintett települések Magyarországon

növekedés mutatkozott. A gyógyturizmusban érintett települések csupán 1,2%-os forgalombővülése egyértelműen a külföldi foglalások 26%-os visszaesésének eredménye, akik inkább a kereskedelmi szálláshelyeket, azon belül is a hoteleket preferálják, ennek ellenére átlagos tartózkodási idejük még mindig hosszabb a belföldiekénél.

A gyógyturizmusban érintett települések szinte mindegyikén foglalkoznak egyéb szállásadással. 2012-ben a legtöbb vendégéjszakát a fővároson (331 ezer) túl Hajdúszoboszlón (194 ezer) és Siófokon (140 ezer) regisztrálták, de további 25 helyütt számuk meghaladta a 10 ezret. Egy szállásadóra átlagosan 112 vendégéjszaka jutott, ami 19-cel múlta felül az országos átlagot.

Megjegyzések:

A százalék- és viszonyszámokat a kerekítés nélküli adatokból számítottuk.

Az adatok és a megoszlási viszonyszámok kerekítése egyedileg történik, ezért a részadatok összegei eltér(het)nek az összesen adatoktól.

A népességre vetített mutatókat lakónépességi adatok alapján számítottuk.

Jelmagyarázat:

– = a megfigyelt statisztikai jelenség nem fordult elő.

.. = az adat nem ismeretes.

... = nem közölhető adat.

0 = a mutató értéke olyan kicsi, hogy kerekítve zérust ad.

További információk, adatok (linkek):

[Táblázatok](#)

[Módszertan](#)

ISBN: 978-963-235-438-5

Elérhetőségek:

Felelős szerkesztő: Nyitrai József főosztályvezető

További információ: Kása Katalin

Telefon: (+36-96) 502-423, e-mail: katalin.kasa@ksh.hu

[Információs szolgálat](#), telefon: (+36-96) 502-400, fax: (+36-96) 427-033